

Format de citation

Kalhous, David: Rezension über: Tomáš Somer, Venkované, měšťané a nižší šlechtici na Čáslavsku v době předhusitské. Vilémovský klášter a jeho regionální mocenské vazby, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016, in: Český časopis historický, 2017, 2, S. 594-595, DOI: 10.15463/rec.864841430

český časopis historický

copyright

Cet article peut être téléchargé et/ou imprimé à des fins privées.
Toute autre reproduction ou représentation, intégrale ou substantielle de son contenu, doit faire l'objet d'une autorisation (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

johanitů tamže (s. 141–154). Marie-Luise Favreau-Lilie vykreslila postavení řádu německých rytířů v říši ve 13. století (s. 155–175), Nikolas Jaspert tematizoval řád Božího hrobu v říši severně od Alp (s. 175–208).

Claudia Zey se zabývala agitací papežských legátů v říši ve prospěch křížáckých tažení ve 12. a počínajícím 13. století (s. 207–233), na což bezprostředně navázal Christoph T. Maier rozbořem různých druhů propagandy křížových výprav ve 13. století (s. 235–248). Závěrečných pět statí se posléze věnuje ohlasu křížáckého fenoménu v oblasti kulturního snažení a propagačního usilování v širokém slova smyslu: Bernd Bastert sledoval tuto literaturu až do 14. století zejména na příkladu druhé knihy Štýrské rýmované kroniky (s. 249–267). Gia Toussaint analyzovala jeruzalémský reliquiář, jenž doputoval až do Clevelandu (s. 269–283), Andrea Worm pak ukázala vizuální reflexe Jeruzaléma v říši zejména v kodikologickém materiálu (s. 285–317 s 19 vyobrazeními). Bianca Kühnel z Hebrejské univerzity v Jeruzalémě sledovala v jediné anglicky prezentované studii monumentální, tj. stavitelskou reflexi Jeruzaléma v říši. V tomto rámci dominuje česká problematika 14. století, zejména Karlštejn a Svatovítská katedrála (s. 319–345 s deseti vyobrazeními), ale přichází i zmínka o Betlémské kapli a dalších pražských svatyních... Tu lze říci pouze tolik, že bohemikální část statí lze považovat za jistou naši populární propagaci v anglofonní oblasti. O české literatuře se toliko praví, že je bohatá a evidována v americké disertaci Davida C. Mengela v roce 2003. Ten o sedm let později nadto napsal patnáctistránkovou stať o Karlu IV. jako autoru „lokální religiozity v Praze“(!). Poslední tečku v knize představuje stať Jürgena

Bärsche o tom, jak se téma Jeruzaléma zrcadlí v (západo)evropské středověké liturgii (s. 347–359).

Další bohemika nejsou příliš četná, leč přece jen: české johanitské komendy přicházejí u Borchardta. U Maiera nalezneme interpretaci listu papeže Inocence IV. dominikánským priorátům ve střední Evropě, v tom jmenovitě i v olomoucké diecézi a v Českém království ohledně podpory agitace na křížové výpravy do Prus. Autor ovšem nezná edici tohoto listu v Českém diplomatáři (CDB IV, č. 25), která ale uvádí, zřejmě správněji, jeho datum jako 20. a nikoli 23. září 1243. Knihu uzavírá rejstřík.

Ivan Hlaváček

Tomáš SOMER

***Venkované, měšťané a nižší šlechtici
na Čáslavsku v době předhusitské.
Vilémovský klášter a jeho regionální
mocenské vazby***

Olomouc, Univerzita Palackého
v Olomouci 2016, 123 s., ISBN
978-80-244-4967-8.

Autor se průběžně pohybuje v prostoru středověké Vysočiny a je již autorem či spoluautorem dvou monografií. Zatímco jeho předchozí pozornost patřila vysoké šlechtě (Smil z Lichtenburka) a klášteru (Vilémov), nyní se rozhodl zmapovat, jak se žilo těm méně privilegovaným, tj. drobným šlechticům, měšťanům a venkovskému obyvatelstvu. Za zkoumaný region – který ovšem blíže nedefinuje – si zvolil Čáslavsko a svůj výzkum navázal i na dějiny vilémovského konventu, neboť si vytkl za cíl analyzovat také klášterní mocenské vazby v oblasti. Úkol, výtčený podtitulem, ovšem autor sleduje jen ve velmi omezené míře.

Somer knihu rozdělil do tří hlavních oddílů, jež byly věnovány poddaným, měšťanům a nižší šlechtě. Autor byl pochopitelně silně limitován množstvím a kvalitou dostupných pramenů. K nejsystematičtější analýze mohl paradoxně přistoupit v případě poddaných, kdy mu to umožnila torzovitá, avšak přesto nejvíce uspořádaná výpověď pohledského urbáře z roku 1328. Ten sice obsahuje podrobné údaje jen o dvou vsích – identifikaci jedné věnuje Somer samostatnou podkapitolu, u ostatních zachycuje jen rozsah odváděných obilních desátků – Somer jej však na základě paleograficko-kodikologických argumentů Rostislava Nového považuje za kompletní. Kombinací výše desátků, pozdějších katastrálních map a kvalifikovaného odhadu rozlohy lánu (20 hektarů) autor odhaduje výši výměr ve většině vesnic. V těch dvou vsích, kde má údaje kompletní, pak podrobněji sleduje zejména různé strategie zajištění spravedlivého přepočtu u nižších výměr (s. 25–26). Své analýzy Somer následně propojuje s údaji emfyteutických listin z let 1279–1398 z Čáslavska (s. 27–29, podrobněji s. 33–38), resp. z celých Čech, shromážděnými Františkem Grausem. Autor si dále všímá majetkové struktury, významu mlýnů a rychet, rodinných vazeb. Užitečné je i to, že autor údaje ještě jednou prezentuje tabelárně (s. 105–109). Co bohužel není po přečtení kapitoly zřejmé, je, zda dávky vymezené urbářem byly vybírány jednou ročně, což by znamenalo relativně nižší míru zatížení, nebo dvakrát ročně, a pak by se jednalo o obvyklý rozsah povinností. Charakter pramenů Somerovi neumožňuje, aby pověděl více o měšťanech. Nevíce pozornosti je věnováno Wernheru Rybáři, který je dosvědčen jako dlouholetý brodský rychtář a zároveň osoba blízká Smilovi

z Lichtenburka. Nejedná se tedy o běžného měšťana, avšak o osobu na špičce sociální pyramidy, jejímiž osudy, jak si Somer sám uvědomuje, nelze měřit osudy ostatních a brát je jako standardní. Jiní měšťané se v pramenech (a v textu) spíše mihnou. Autor ovšem překvapivě nesáhl po městských knihách, které jsou v Havlíčkově Brodě dochovány již od roku 1415.

Nejvíce pozornosti věnuje Somer drobné šlechtě, což je dáno charakterem pramenné základny. Nejvíce informací shromáždil k Modlibohovi z Heřmanic a jeho rodině. Příznačné ale je, že ani v jeho případě nemáme jasno v životních datech a rodinných vazbách, zřetelněji vystupují jen ty obecně společenské. O majetku rodiny se dozvídáme vlastně jen díky sporu mezi Modlibohovými potomky Kunšíkem z Heřmanic a Modlibohem a vilémovským klášteřem, který je dokumentován listinou z 26. prosince 1397. Samostatnou pozornost dále autor věnuje pouze Otovi z Kunemilu. Následující kapitoly mapují vztahy ostatních nižších šlechticů v okolí ke klášteři a jejich vztah k němu a k místním kostelům jako k duchovním institucím, zajišťujícím spásu – zde by jistě bylo místo pro komparaci. Cenný vhled do regionálních společenských vazeb umožňuje Somerovi případ Tupadelských, tedy situace, kdy se příslušník místní šlechtické rodiny stal opatem kláštera.

Knih, doplněná tabulkami a mapami, představuje přes různé, ne nepodstatné výhrady užitečnou regionální sondu do života nižších společenských složek, jež snad v budoucnu poslouží i jako základ pro další komparaci.

David Kalhous